

ПРОЧЕТЕНО ОТ НАС

снимка: Антоанета Робова
оформление: Теодора Цанкова

ИЗЛЕКУВАНИ ОТ ТИШИНА

РЕЦЕНЗИЯ¹

Марчела Миронова

СУ „Св. Климент Охридски“ (България)

HEALED BY SILENCE

Marchela Mironova

Sofia University St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

mish.mironova@gmail.com

Съвсем скоро след появяването си новата стихосбирка на Амелия Личева се превърна в събитие, каквото може би ще бъде още дълго време. И с право. Добрата поезия повече задава въпроси, отколкото дава отговори. Това я прави устойчива на времето, защото умее да създава диалог с всяко „днес“, което предстои.

Авторката няма нужда от представяне – ако по някаква ощетяваща причина сте пропуснали да се докоснете до поезията ѝ („Око, втръпчено в ухо“, „Втората Вавилонска библиотека“, „Азбуки“, „Моите Европи“, „Трябва да се види“, „Зверски кротка“), то със сигурност сте почерпили от опита в научните ѝ трудове. Веселин Праматаров пък за пореден път се оказва художникът, който по оригинален начин претворява текстовете на Амелия Личева във визуална интерпретация на смисъла.

„Потребност от рециклиране“ е една от онези книги, които се появяват във време на криза и малко или много са родени от кризисното усещане на времето. Цикличното като мотив се откроява не само в заглавието, но също в композицията и смисловия план. Книгата е оформена в пет цикъла, свързани от темата за паметта, и както съществуват различни методи за изследване на времето, така и структурата на книгата позволява различни подходи към четенето:

¹ Licheva, A. Potrebност ot retsiklirane. Sofiya: Leksikon, 2021 [Личева, А. Потребност от рециклиране. София: Лексикон, 2021].

1. Ако гледате на стихосбирката като на своеобразна капсула на времето, отворете напосоки, изберете случайна страница и се гмурнете в нея, без да се подчинявате на общия контекст. Ще ви се открие красива поезия.

2. Ако ви се струва, че пред вас стои един цялостен и добре подреден пъзел, разгледайте самостоятелно всяко отделно стихотворение от един цикъл, а след това прочетете цикъла като свързана история – подредили сте и вътрешността, и рамката на пъзела, който очертава една душевност.

3. Ако си послужите с метафора от самата книга, можете да гледате на стихосбирката като на „брюкселска дантела“ – забелязвайте мотивите, защото всеки елемент е точно на мястото си, свързан с останалите в нишките на езика, който има силата да удържа паметта.

Първият цикъл – „Задушно е“, представя стихотворения, които могат да бъдат прочетени като реплики към останалите цикли. Така той очертава подобно на карта темите и въпросите, които засяга цялата стихосбирка: миналото, което отключва и проблема за смъртта; тъгата по онова и онези, които ги няма; как живото общува с мъртвото, може ли да му даде нов живот; кое и как се съхранява. Езикът е осмислен като присъствие и като начин да се съхранят опитът и човешката същност. Поставя се и въпросът за бъдещето през мотива за обета, който се оказва драматично вписан в настоящето – той е опит за игра с времето, но то не играе с човека, а само го разиграва. Обетът е и стремеж към компенсация спрямо вината от миналото, което не може да бъде пренаписано. Така се стига и до страха от времето като естествен – той може да бъде провокиран от миналото, което крие грехове, но и от бъдещето, което носи несигурности.

Вторият цикъл е „Новата различност“, като стихотворението със същото заглавие извежда конфликта между минало, настояще и бъдеще през сблъсъка съответно между надежди, действителност и очаквания. В този цикъл е поместено и стихотворението, дало заглавие на цялата книга – в „Потребност от рециклиране“ се откроява една идея за памет, закодирана в „непотребности“ и „остатъци“, които биха могли да се раз-кодират чрез „рециклиране“. Сякаш паметта е един ненапълно съзнателен процес на себеизграждане, в който има и доза предателство спрямо истината. Главата на лирическата героиня става механизъм за преработка на отпадъците, които биват рециклирани, тоест трансформирани в оползотворим материал. Нищо не се губи, нищо не замърсява пространството и времето и остатъците не скитат бездомни из тях. Въпросът за настоящето обаче се осмисля през една нишка, опъната към миналото, и през една тревожност спрямо бъдещето. Настоящото крие някаква деформирана нормалност – ако *позволим на паниката* „да роди и тяло/ новият Франкенщайн ще тръгне напред/ и този поход/ ще бъде последен“. Настоящото има нужда

от морална оценка на „новата различност“, а традиционно именно миналото играе ролята на такъв коректив (в този контекст се поставя въпросът за изчезващия свян, който обаче е запазен в „стари семейни албуми“).

Така се преминава към третия цикъл, който е посветен на езика – „Изваян от любов, завинаги нащърбен“. Започва с „раждането“ на езика като диалог между майката и детето, преминава към пътуване нагоре, към облаците, след което изкачване по стъпалата сякаш на Вавилонската кула, на чийто връх са „сгушени“ глаголите, които могат „сами да въстанат“. Във „Вината на езика“ обаче той е *болен* от „ентропия и тишина“. Езикът е игра на порастване, той е и в гласовете на миналото, в които е запечатана живата история, а не съчинената от историка, който се взира в застиналости. Когато обаче същността е деформирана, когато обектът не отговаря на понятието, с което е назован, езикът става само маска на една измамна реалност и спира да ражда опит, спира да съхранява памет или я деформира.

Четвъртият цикъл – „Крепости на страха“, извежда различни страхове (от отмъщение, от „хипнозата на погледите“, от потъване, затисване, изгубване на пътя към дома, от загубата на своето, от моралния съд на времето, от забрава), които в крайна сметка могат да бъдат сведени до един и същи страх от изчезване. Крепостите, които човечеството гради, са паметници – места, които съхраняват опита на миналото и стават коректив за бъдещето. Арките, споменати в стихотворенията, са своеобразни входи към миналото и мотиви в тази „брюкселска дантела“, а пътищата, които свързват историите, са нишките ѝ. Накъде ще отведат обаче те?

Остава за петия цикъл да постави въпроса за бъдещето – „Утре е най-спорната категория“, и ако предишният акцентира върху колективните, то тук се открояват индивидуалните човешки страхове. С първото стихотворение – „Триптих на отказите“, се поставят три линии: първо на отказ от презапасяване (бележка към едно консуматорско общество); след това на отказ от планове и мечти, защото бъдещето е неясно и с това плаши; но накрая на отказ от страха – своеобразна антитеза, защото човек е способен да се уповава на силите си, като формулата е следната: колкото са повече липсите, толкова повече са и силите му. Следващите текстове извеждат тежестта на личното битие – онова, което душата е поела върху себе си като бреме. Тук са и любовта, която носи страдание, и непокорното време, и страхът от докосването до другите, и свенливо изведеният провал в опита на човека да отговори на някои норми и очаквания, като излезе от границите на своя свят. Този свят обаче се оказва една съвсем не тясна поетична реалност.

Стихосбирката започва и завършва с усещането за задух („Задушно е“; „Светът ми е с размер/ на твърде умаляла дреха“), ала читателят е свободен да прецени дали да се поддаде на песимистичното настроение, или да стигне до заключението, че паметта е опит в страданието, но и опит в изковаването на свят, който човек е способен да понесе на плещите си.

Да, тази книга е събитие и се надявам дълго време да остане такова. Вярвам, че тъкмо поезията е способна да излекува езика от ентропията и от тишината, защото повече от всякога е нужно да търсим отговори на въпросите, които ни задава. Там, където битието се е превърнало в битов отпадък, какво и как ще рециклираме (и като индивиди, и като колектив)? Ще се спасим ли от *damnatio memoriae*, от дистанцията, която ни прави трагично сами?

Близостта е разголване на същността. Поезията е скъсяване на дистанцията.